

Puncte de vedere privind PROCLAMAȚIA DE LA TIMIȘOARA. DOCUMENT AL REVOLUȚIEI ROMÂNE DIN DECEMBRIE 1989

Contextul apariției „Proclamației de la Timișoara” îl constituie evenimentele anului 1990, cu așa-zisa „democrație originală” care se instaurase. Guvernarea FSN era contestată, cei care o făceau erau supuși violențelor, televiziunea era aservită puterii nou instalate (iar televiziunile particulare nu existau), partidele de opoziție erau puse la zădărnici și minimalizate, Ion Iliescu fiind înfățișat ca eroul revoluției și toți cei care-l contestau erau acuzați că n-ar fi participat la revoluție sau că nici nu trăiseră în țară („n-au mâncat salam cu soia”). În guvernul fesenist erau persoane despre care existau informații că participaseră la reprimarea revoluției. Revoluția nu a fost făcută pentru ca fideliile regimului socialisto-comunist să preia puterea statului (exemplu, Mihai Chițac, V. A. Stănculescu). S-a încercat, totodată, prin mass-media bucureșteană să se anuleze rolul Timișoarei în izbucnirea Revoluției Române (se foloseau formule de tipul „Revoluția din 22 Decembrie”), de parcă revoluția a fost făcută doar de Ion Iliescu.

În ansamblu însă, la momentul istoric respectiv, contestarea guvernării feseniste în numele Revoluției Române, al cărei unic reprezentant se pretindea FSN-ul, devenise necesară. La 12 martie 1990 a fost semnată „Proclamația de la Timișoara”, urmarea mitingului din centrul orașului din 11 martie. Proclamația a fost citită de către regretatul scriitor, ziarist și om politic, George Șerban. Acesta era membru al Societății Timișoara, promotoarea acestui document istoric. Proclamația a fost citită din balconul Operei, fiind cel mai important document al românilor privind evenimentele din Decembrie 1989. Încă din primul articol se subliniază scopul Revoluției Române, și anume: înlăturarea regimului comunist, nu numai a regimului dictatorial instaurat și întreținut de cuplul „veșnic” al Ceaușeștilor. Printr-o scurtă analiză a acestui document se poate constata că este un manifest anticomunist.

Punctual, textului Proclamației i se pot aduce diferite critici. De pildă, există persoane care contestă aprecierea că în 20 decembrie Timișoara devenise un oraș liber care „a intrat definitiv în stăpânirea populației”. Cel mai discutat punct al Proclamației este punctul 8, ce pune problema înlăturării foștilor activiști comuniști și ofițeri de securitate din viața politică românească. Acest punct se poate aplica doar printr-o lege a lustrației, ce interzice persoanelor care au făcut parte din structurile de putere sau din aparatul represiv al regimului comunist instaurat în România la 6 martie 1945, prin guvernarea lui Petru Groza (președinte al Frontului Plugarilor),

să obțină demnități și funcții politice¹. Acest punct a apărut din dorința de a lichida din structurile de conducere ale statului român acele persoane compromise prin faptul că au pactizat cu regimul comunist, dar și pentru instaurarea adevăratei democrații în România, unde nu își au locul persoane ce au deținut funcții, au activat și au utilizat practici și metode specifice unui regim autoritar. Proiectul Legii lustrației privind limitarea temporară a accesului la unele funcții și demnități publice pentru persoanele care au făcut parte din structurile de putere și din aparatul represiv al regimului comunist a fost adoptat de Senat la 10 aprilie 2006 cu 69 de voturi pentru, 49 contra și 9 abțineri. PNL a votat cu 27 parlamentari pentru; cu același număr de voturi, tot 27, s-a exprimat și PSD împotriva acestui proiect; PD a sprijinit proiectul cu 20 voturi pentru; UDMR cu 7 și PC cu 11; PRM nu a participat la vot².

Proclamația de la Timișoara, pregătirea și răspândirea ideilor sale:

- La 22 februarie 1990 are loc un miting de protest împotriva celei de-a doua incursiuni a minerilor la București. George Șerban propune să se redacteze o Proclamație a Timișoarei către țară, în care urma să se amintească ce s-a dorit prin Revoluția din 16 Decembrie.
- La 27 februarie 1990 George Șerban revine asupra propunerii pe care a făcut-o la mitingul din 22 februarie și a întrunit adeziunea participanților. Proclamația avea menirea să aducă la cunoștința opiniei publice românești idealurile originare ale Revoluției timișorene, aspirațiile ei autentice europene. Se propune ca textul Proclamației să fie redactat de un grup de participanți la Revoluția timișoreană.
- La 27 februarie 1990, la ora 16, într-o ședință extraordinară, membrii Societății Timișoara analizează textul Proclamației propus de George Șerban. Textul este adoptat și Societatea Timișoara se angajează să susțină lansarea și promovarea Proclamației. Se propune multiplicarea textului și traducerea sa în limba engleză, franceză și germană. Este aprobat calendarul viitoarelor etape pe care trebuie să le străbată Proclamația până la lansarea ei oficială.
- La 1 martie 1990 textul Proclamației de la Timișoara este analizat și adoptat la întrunirea Societății „Europa” a studenților publiciști din Timișoara, asociație formată în jurul publicației „Forum studențesc”.

¹ Institutul de investigare a crimelor comunismului în România, Societatea Timișoara, *Ne împăcăm cu comunismul? Legea Lustrației în dezbatere publică*, 2007, p. 1.

² Ibidem, pp. 2-3.

- La 2 martie 1990 Proclamația de la Timișoara este prezentată în fața Consiliului Municipal Timișoara. Consiliul solicită un răgaz de o săptămână pentru a se decide dacă va adera sau nu la Proclamație.
- La 8 martie 1990, duminică, ora 11, în Piața Unirii, are loc Adunarea Populară prilejuită de citirea Proclamației de la Timișoara. Este un act important, prin care i se fac cunoscute întregii națiuni idealurile Revoluției de la Timișoara. Tot la 8 martie 1990 George Șerban citește textul Proclamației de la Timișoara în fața Biroului Executiv al C.P.U.N. Acesta ezită și, în cele din urmă, refuză să adere, câțiva membri ai Biroului neagreând punctul 8 al Proclamației.
- La 8 martie 1990 aderă la Proclamația de la Timișoara Asociația „Tot Banatu-i fruncea” și Uniunea Democrată a Maghiarilor din Banat.
- La 9 martie aderă la Proclamația de la Timișoara Asociația de prietenie româno-maghiară, Societatea Tinerilor Gazetari, Liga Apărării Drepturilor Omului și Organizația Tinerilor Maghiari din Timișoara.
- La 9 martie 1990 Consiliul Municipal Timișoara aprobă Piața Operei ca loc de desfășurare a Marii Adunări Populare pentru lansarea Proclamației de la Timișoara, considerând că manifestația reprezintă, prin conținutul ei, o evocare spirituală a Revoluției de la Timișoara.
- La 10 martie 1990 Comitetul de organizare atrage atenția asupra faptului că Proclamația nu cuprinde nicio idee referitoare la autonomia Banatului. „Dimpotrivă, noi ne opunem cu fermitate unei asemenea aberații. Zvonurile sunt răuvoitoare, dorind să discrediteze Adunarea.” În același COMUNICAT IMPORTANT din care am extras pasajul de mai sus se anunță din nou Adunarea populară de duminică, 11 martie 1990, ce urma să se desfășoare în Piața Operei.
- La 10 martie 1990 în Cehoslovacia, la Komarno, are loc simpozionul „Europa – Casă Comună”, la care participă reprezentanți ai tineretului din Cehoslovacia, România și Ungaria. Cu acest prilej, Florian Mihalcea, reprezentând Societatea Timișoara, citește textul Proclamației de la Timișoara, cu scopul de a face cunoscută opțiunea tineretului român pentru democrație și europenism.
- La 10 martie 1990 textul Proclamației de la Timișoara, tradus în engleză, franceză și germană, este difuzat agențiilor de presă din țară și străinătate. În aceeași zi este citit la postul de radio „Europa Liberă”.
- La 11 martie 1990 are loc Marea Adunare Populară din Piața Victoriei (Operei), cu prilejul căreia a fost lansată Proclamația de la Timișoara. Proclamația a fost citită din balconul Operei de George Șerban și a fost

primită cu entuziasm de cei peste 15000 de timișoreni prezenți în Piață. Participanții la adunare au aprobat textul Proclamației³.

- La 11 martie 1990 se începe strângerea de semnături pentru susținerea Proclamației de la Timișoara. Au aderat la aceasta încă 11 asociații independente și filiale locale ale unor partide politice.
- La 15 martie 1990 o delegație condusă de Virgil Măgureanu, consilier prezidențial, sosește la Timișoara pentru a discuta cu liderii Societății Timișoara. Scopul vizitei este obținerea acordului Societății Timișoara ca Ion Iliescu (președinte al C.P.U.N.) să vină în Orașul Martir, pentru a purta un dialog cu populația. Liderii Societății refuză să acorde sprijinul pentru o asemenea acțiune riscantă, deoarece situația în oraș era tensionată. Se acceptă un dialog cu Ion Iliescu la București.
- La 16 martie 1990 apare „Ediția specială pentru țară” cu textul Proclamației de la Timișoara.
- La 18 martie 1990 la Cluj se organizează un miting pentru susținerea Proclamației de la Timișoara. Textul Proclamației este citit de actorul și revoluționarul Călin Nemeș. Din Timișoara participă Ioan Uibar, membru al Societății „Europa”.
- La 19 martie 1990 o delegație a Societății Timișoara, formată din George Șerban, Vasile Popovici, Daniel Vighi și Dorel Mihiț, are o convorbire de trei ore și 15 minute la sediul Parlamentului din Dealul Mitropoliei cu Ion Iliescu și doi consilieri (unul fiind Virgil Măgureanu), pe tema ideilor cuprinse în Proclamația de la Timișoara. Delegația mai sus amintită a Societății Timișoara obține dreptul de a prezenta la Televiziunea Română Liberă Proclamația de la Timișoara, pentru a contracara interpretarea tendențioasă făcută de secția Actualități a TVRL în seara zilei de 11 martie. Răzvan Theodorescu, președinte al TVRL, acceptă citirea Proclamației integral și la oră de vârf, cu condiția ca delegația să nu facă nici cel mai mic comentariu pe marginea textului. Societatea Timișoara acceptă această condiție.
- La 20 martie 1990, după emisiunea Actualități a TVRL, este difuzată videocasetă ce cuprindea lectura integrală a Proclamației. Textul este citit de George Șerban. La 25 martie 1990 se organizează mitinguri de solidaritate cu Proclamația de la Timișoara în municipiul Lugoj, dar și la București, unde participă Stelian Tănase, Ion Rațiu, Dumitru Iuga.

³ Societatea Timișoara (coord. Florian Mihalcea, Lucian-Vasile Szabo, George Lână), *Proclamația de la Timișoara, 11 martie 1990*, 1994, Editura Mirton, Timișoara, pp. 6-7.

- La 2 aprilie 1990 aderă la Proclamația de la Timișoara Poliția Municipiului Timișoara.
- La 11 aprilie 1990 este organizat un miting în Piața Victoriei (Operei) din Timișoara, cu participarea timișorenilor care au aderat la ideile și spiritul ei. Cu această ocazie s-a inițiat strângerea de semnături pe o Petiție, prin care se cerea C.P.U.N.-ului adoptarea Punctului 8 al Proclamației de la Timișoara ca amendament la legea electorală. Se anunță constituirea, în 28-29 aprilie, a Alianței Naționale pentru Victoria Revoluției, numită ulterior Alianța Națională pentru Proclamația de la Timișoara. Se adresează și un memoriu C.P.U.N.-ului, în care se precizează: „Noi, cetățenii orașului martir Timișoara, îngrijorați de conservarea și chiar folosirea unor instrumente de represiune ceaușiste, ...pentru aflarea autorilor genocidului din decembrie 1989...”.
- La 16 aprilie 1990 un grup de tineri conduși de pictorul Mihai Olteanu pleacă din Piața Victoriei (Operei) din Timișoara în marș spre București, pentru a răspândi textul Proclamației de la Timișoara⁴ și al „Memoriului-protest din 11 aprilie 1990”.
- La 18 aprilie 1990 ia ființă, sub egida Societății Timișoara, „Forumul Cetățenesc”. Grupul de inițiativă care pornește cu Proclamația de la Timișoara spre București ajunge la Turnu-Severin.
- La 19 aprilie 1990 un grup de tineri timișoreni organizează al doilea marș spre București, pe ruta Timișoara-Deva-Sibiu-Brașov-București.
- La 28 aprilie 1990, la Cinematograful „Capitol”, are loc ședința de constituire a Alianței Naționale pentru Proclamația de la Timișoara, cu participarea reprezentanților tuturor organizațiilor care au aderat la Proclamația de la Timișoara. Este prima încercare de a constitui o alianță a societății civile și a opoziției politice. Nu a funcționat, dar pe această structură, ulterior, s-a înființat Alianța Civică.
- La 9 mai 1990, în fața Ambasadei Române de la Paris, are loc o demonstrație de adeziune la Proclamația de la Timișoara⁵.

Proclamația prezintă populația orașului Timișoara ca fiind inițiatoarea Revoluției Române, „cea care între 16 și 20 decembrie 1989 a purtat, de una singură, un înverșunat război cu unul dintre cele mai puternice și mai dure sisteme represive din lume”. Neînarmată, a avut de înfruntat Miliția, Securitatea, Armata și trupele de activiști ai partidului. Un alt lucru afirmat de acest document este că în 20 decembrie 1989,

⁴ Societatea Timișoara, *10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, 2000, p. 21.

⁵ Ibidem, p. 22.

Timișoara a intrat definitiv în stăpânirea populației. Din acea zi, întreaga activitate din oraș a fost condusă, de la balconul Operei, de către Frontul Democrat Român, exponent, în acel moment, al Revoluției de la Timișoara. O serie de fapte întâmplare în România după 28 ianuarie 1990 vin în contradicție cu idealurile Revoluției de la Timișoara, fapt ce a dus la nașterea Proclamației⁶.

Nu se poate vorbi despre Proclamația de la Timișoara fără a se aduce în discuție Societatea Timișoara și ziarul „Timișoara”, ambele au luat naștere în 1990⁷. Societatea Timișoara a luat ființă în data de 19 ianuarie 1990. Scopul era: sprijinirea apariției unui organ de presă cu caracter liber de orice interese stricte de partid. Acest organ poartă numele de *Timișoara*. La adunarea de constituire au participat 64 de persoane⁸.

Revenind la Proclamație, unele idei ale sale sunt încă discutate, precum: Punctul 8 și ideea descentralizării administrative⁹. Datorită Punctului 8, Proclamația a avut de suferit, fiind identificată cu lustrația politică, fără a se mai sublinia caracterul pro-european. Nu se poate afirma că Proclamația este o propunere directă de integrare a României în Uniunea Europeană¹⁰, era încă prea devreme pentru acest lucru.

În perioada redactării Proclamației, președinte al Societății Timișoara este Vasile Popovici, dar lui George Șerban îi aparține inițiativa redactării, fiind cel care a formulat principalele idei și a definitivat textul final¹¹. El și-a asumat răspunderea civică pentru acest document¹². George Șerban a reușit să realizeze prin Proclamație un document unic, o „carte de căpătâi” a Revoluției ce a înlăturat teroarea. În același timp, Punctul 8 exprimă dorința unei părți a populației române ce a pledat pentru absența

⁶ Idem, *Proclamația de la Timișoara, 11 martie...*, pp. 8-9.

⁷ Idem, *10 ani de la lansarea Proclamației...*, p.1.

⁸ Vezi *Procesul-verbal încheiat la 19 ianuarie 1990 cu ocazia constituirii Societății Timișoara* în Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara, 2000, pp. 69-70.

⁹ Daniel Vighi, *Mareșalul Antonescu și pasul de dans spre Europa*, în Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara, 2000, p. 4.

¹⁰ Harald Zimmerman, *Proclamația pentru Europa*, în Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara, 2000, p. 5.

¹¹ Lucian-Vasile Szabo, *Spiritul Timișoarei și Proclamației*, în Societatea Timișoara - 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara, p. 6.

¹² Petru David, „*Timișoara*” la 10 ani de la apariție, în Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara, 2000, p. 60.

din viața publică a celor mai vinovați, și anume a foștilor activiști comuniști, foști ofițeri de Securitate¹³.

Au fost formulate și afirmații potrivit cărora Proclamația nu a făcut istorie, dar a fost o continuare logică și firească a revoluției anticomuniste¹⁴. În Proclamație se regăsesc lozinci din Revoluția Română, dar și idei pe care participanții și le-ar fi dorit a se realiza odată cu victoria Revoluției. Proclamația a fost un gest utopic, dar și o răspicată atitudine patriotică¹⁵. Proclamația este textul vital pentru schimbarea definitivă a României, dând fiori celor instalați la putere în decembrie 1989¹⁶. Proclamația a fost lansată în urma unui miting din Piața Victoriei (Operei) din Timișoara¹⁷. Comisia lui Vladimir Tismăneanu numește Proclamația de la Timișoara actul fundamental al Revoluției Române. Atât Proclamația de la Timișoara, precum și manifestația anticomunistă din aprilie-iunie 1990, care a avut loc în Piața Universității din București, sunt momente constitutive și reprezentative ale Revoluției anticomuniste¹⁸.

Criticii acestui document consideră că, datorită faptului că a fost lansată ulterior Revoluției, nu poate reprezenta idealurile Revoluției, fiind doar un document electoral. Claudiu Iordache* refuză să accepte că documentul esențial al Revoluției Române este considerat „Proclamația de la Timișoara” din martie 1990, adevăratele documente ale Revoluției fiind, după părerea sa, Proclamația Frontului Democratic Român de la Timișoara și Proclamația Consiliului FSN citită de Ion Iliescu la TVR în 22 Decembrie 1989. Aceleași critici le aduce și Lorin Fortuna. În viziunea lui Ion Iliescu „condamnarea de fond a comunismului a făcut-o Revoluția Română”, considerând că nu mai era necesar altceva pentru a condamna comunismul. Tot el afirmă că este jignitor la adresa Revoluției să se spună că „adevărata cartă a Revoluției din Decembrie 1989 a fost Proclamația de la Timișoara

¹³ Mircea Pora, *Cuvânt despre „Proclamație”*, în *Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, p. 55.

¹⁴ Adrian Cioroianu, *Zece ani din istoria noastră*, în *Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, p. 56.

¹⁵ Viorel Marineasa, *Un pic reformulată, Proclamația*, în *Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, p. 7.

¹⁶ George Lână, *Examen de capacitate pentru români*, în *Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, p. 7.

¹⁷ Iosif Costinaș, *Splendida duminică ploioasă*, în *Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, p. 65.

¹⁸ Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrinu, Cristian Vasile, *Raport final*, Editura Humanitas, București, 2007, p. 777.

* A fost membru fondator și președinte inițial al Societății Timișoara.

din 11 martie 1990” și să se ignore comunicatul către țară al CFSN din 22 Decembrie 1989, care e adevăratul program politic al Revoluției, sau Proclamația din 21 Decembrie 1989.

Citind cu atenție Proclamația, se poate constata că menirea Revoluției Române din Decembrie 1989 era înlăturarea radicală a vechilor structuri. Din acest motiv, Proclamația apare ca un veritabil program revoluționar care și-a propus să explice și să clarifice mijloacele și scopurile forțelor revoluționare¹⁹. Proclamația este un document ce prezintă opțiunile unei comunități la acel moment²⁰. Punctul 8 al Proclamației lovea în foștii activiști și ofițeri de securitate care astăzi sunt prezenți în viața politică românească, fiind probabil principala sursă a tensiunilor și suspiciunilor ce frământă țara²¹. Punctul 8 a fost acceptat de o parte a țării care spera într-o reîntoarcere a României la valorile democrației autentice, și nu cosmetizarea regimului comunist. De Proclamație se leagă și numele „celor patru magnifici: George Șerban, Daniel Vighi*, Basil Popovici și Doru Mihiț*”. Pe baza Punctului 8 s-ar putea crea un partid care să dea dureri de cap „activilor”²². În Piața Universității s-au strâns semnături pentru aderarea la acest punct. Milioane de români, din Moldova până în Oltenia, au stat la cozi imense pentru a semna pe acele liste deschise, în vederea realizării unor schimbări. Proclamația de la Timișoara este un manifest anticomunist, dar și

¹⁹ Petru David, *Atestatul Revoluției Române din decembrie 1989*, în *Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, 2000, p. 59.

²⁰ Ioan Crăciun, *Două certitudini*, în *Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, p. 7.

²¹ Ana Blandiana, *Rezumatul acestui deceniu*, în *Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, 2000, p. 45.

* Prozator, eseist și publicist român, participant la mișcările de protest de la Timișoara care au declanșat revoluția anticomunistă, membru fondator al Societății Timișoara.

* La începutul anilor 1990, Dorel Mihiț, membru fondator al Societății și director al ziarului „Timișoara” la începuturile acestuia, a fost exclus din Societate, pe motiv că ar fi fost colaborator al Securității. Acum, potrivit informațiilor oferite de CNSAS, s-a dovedit că nu este așa, deoarece numele acestuia nu apare în niciun dosar, nici de urmărit, nici de urmăritor, acuzele aduse împotriva sa fiind, în totalitate, false. De-abia acum însă, după atâția ani, greșeala a fost, oarecum, reparată. Președintele Societății Timișoara, Florian Mihalcea, și-a cerut scuze public, în numele Societății, față de greșeala comisă. La scurt timp, Dorel Mihiț a plecat în Germania. „Reabilitarea” sa este tardivă și nu poate șterge ce s-a întâmplat într-o vreme în care idealurile și dreptatea trebuiau să aibă întâietate. Se pare că George Șerban a propus excluderea lui Mihiț. Această decizie a fost luată după ce au fost întrebați muncitorii care îi fuseseră subordonați și care au declarat că Mihiț era „un șef mai dur”: „știm noi că ăsta e comunist”, Florian Mihalcea.

²² Oscar Berger, *Peste 10 ani*, în *Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, 2000, p. 2.

un veritabil program politic de dezvoltare europeană a țării noastre²³, dorind să instaureze un nou sistem politic care s-o reprezinte²⁴. Proclamația a fost auzită la München, de la microfonul „Europei Libere”, în Cehoslovacia, la un forum al tinerilor din Europa Centrală, precum și în Polonia și în Țările Baltice. George Șerban, Doru Mihiț, Daniel Vighi și Vasile Popovici au plecat la București pentru a o face cunoscută întregii României, prin prezentarea la postul național de televiziune. Mihai Olteanu a plecat pe jos, tot către București, trecând prin Oltenia. A existat o „Caravană a Proclamației”, condusă de doctorul Olimpiu VasIU, ce a străbătut întreaga țară²⁵. Proclamația este văzută ca primul document programatic al Revoluției Române din Decembrie 1989, ce jalona primii pași ai țării noastre spre democrație²⁶. Cel mai mare regret referitor la Proclamație este că susținătorii ei au redus-o la Punctul 8, ideea centrală a ei, iar adversarii ei la Punctul 11, adică revendicarea „autonomiei locale” – în fapt, se ceruse doar descentralizare economică și administrativă²⁷. Proclamația pune în valoare Revoluția din Decembrie 1989, când românii au obținut victoria împotriva regimului comunist.

ANALIZAREA PROCLAMAȚIEI

Orice român care citește Proclamația de la Timișoara, din 11 martie 1990, poate să-și traseze o linie clară, să-și definească poziția având două opțiuni: să adere la Proclamație sau să sprijine cosmetizarea comunismului. Proclamația a fost o speranță pentru acei români care își doreau cu adevărat instaurarea Democrației, fără rămășițe comuniste, comunismul fiind acel regim ce a fost înlăturat cu vărsare de sânge în Decembrie 1989 de către poporul român.

²³ Roxana Iordache, *Istoria nu se scrie cu dacă*, în Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara, 2000, p. 45.

²⁴ Dumitru Gaș, *Proclamația de la Timișoara, un act politic de o importanță deosebită pentru destinul României*, în Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara, p. 51.

²⁵ Florian Mihalcea, *Privindu-te în luciul semnelor tipografice*, în Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara, p. 3.

²⁶ Vezi ziarul „România Liberă” din 13 martie 2001, articolul *Proclamația de la Timișoara la 11 ani*.

²⁷ George Șerban, *Argument*, în Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara, 2000, pp. 27-28.

Vom prezenta pe scurt ideea insuflată de fiecare punct al documentului:

Punctul 1 al Proclamației cere „reîntoarcerea la valorile autentice ale democrației și civilizației europene”. Poporul român trebuie să conștientizeze că Revoluția de la Timișoara a fost anticomunistă, prin urmare punctul 1 prezintă lozinci scandate în 1989, din care reiese foarte clar caracterul anticomunist al Revoluției Române. Proclamația vorbește despre România și Europa, însă nu propune concret aderarea României la Europa, nu era încă momentul potrivit... România trebuia să învețe din nou să trăiască liber. Proclamația cere ruperea definitivă de comunism, o schimbare definitivă a României. Proclamația a fost redactată în orașul care a început lupta împotriva vigurosului sistem comunist „totalitar și falimentar”, bine implementat în România. Acest punct exprimă solidaritatea Revoluției Române cu lupta pentru libertate a celorlalte state aflate în blocul comunist.

Punctele 2 și 3 precizează că participanții la Revoluție au făcut parte din toate categoriile sociale și erau de toate vârstele, fapt ce poate denota participarea întregii populații, condiționată de dorința de eliberare de jugul comunist, din ce în ce mai apăsător, printr-o jerfă: propria viață. Referitor la punctul 2 se mai poate observa din conținut caracterul anti-marxist al Revoluției Române, în el precizându-se că la Revoluția din Banat au participat toate categoriile sociale, evitându-se astfel „învrăjbierea claselor și categoriilor sociale”.

Punctul 4 încearcă să refacă o tradiție veche pentru această provincie românească. Ideea renașterii acestei tradiții aparține Doinei Pașca-Harsanyi. Conviețuirea pașnică a tuturor naționalităților existente în Banat i-a adus o imagine favorabilă Regatului Unit al României în perioada interbelică. Solidarizarea tuturor naționalităților din Banat împotriva unui sistem care dezbină a dus la victoria Revoluției Române din 1989. Finalul acestui punct scoate în evidență spiritul tolerant, „al respectului reciproc”, toate acestea fiind o rampă de lansare a României pentru integrarea în structurile democratice europene. Am putea spune că acest punct este un îndemn pentru toți cei care încă mai promovează naționalismul șovin, indiferent de naționalitate, să vină în Timișoara, deoarece acest oraș este un model pentru toleranță și respect.

Punctul 5 subliniază ideea pluralismului politic și organizarea de alegeri libere. Se știe că partidele politice fac posibilă existența democrației autentice. Tot în acest punct al Proclamației se interzice existența unor partide extremiste de stânga sau dreapta în România, deoarece Partidul

Comunist Român s-a dovedit a fi, în cei 44 de ani de dominație, un adept al represiunii, interzicerii dialogului și a opiniilor politice, ajungând până la genocid. Denumirea metaforică de „fascism roșu” este folosită în acest punct pentru a desemna național-comunismul. Datorită cruzimii și lezării de drepturi și libertăți individuale, Partidul Comunist nu va mai fi tolerat „nici în principiu, nici în fapt, indiferent sub ce denumire ar încerca să renască”.

Punctul 6 insuflă românilor dorința de a se detașa de ideologia marxist-leninistă, afirmând foarte clar că încă mai există prejudecăți constituite, în cele „șase decenii de educație comunistă”, în conștiința românilor, fără a-i învinovăți de acest lucru. Punctul 6 evidențiază pericolul reinstaurării regimului totalitar comunist, în condițiile în care generațiile viitoare nu vor studia această perioadă cu maximă atenție. Prin acest punct 6 se dorește depolitizarea istoriei și se cere, la finalul său, „redactarea de urgență a unei scurte, dar corecte istorii a perioadei 1944-1950 și difuzarea ei în tiraje de masă”, evitându-se astfel manipularea. Această ultimă cerință îndrumă spre cunoașterea istoriei adevărate privind perioada de început a regimului comunist în România, când partidele istorice au manifestat o aprigă opoziție la predarea țării noastre URSS-ului și sistemului comunist. În cele din urmă, opoziții regimului au sfârșit în închisori, unii plătind chiar cu viața. Se aduce, astfel, un elogiu celor care au avut curajul să se opună sovietizării României.

Punctul 7 aduce în discuție motivul izbucnirii Revoluției de la Timișoara, adică lupta împotriva regimului comunist, exprimându-se reproșul că cei care au servit comunismul au ajuns la conducerea țării; prin urmare, se pune problema eliberării structurilor statului de aceștia, în numele celor ce au murit și au luptat la Revoluție, al celor ce s-au jertfit pentru noi toți... *aceste jertfe nu trebuie să fie în zadar*. Acest punct are o formulare incorectă, pentru că atribuie termenul de „dizidenți anticeaușiști” celor care nu au vrut altceva decât o schimbare a conducerii PCR, o „rotire a cadrelor”. Pentru aceștia era mai indicat să se utilizeze cuvântul „opozant”, deoarece ei nu au vrut înlăturarea sistemului.

Punctul 8, cel mai controversat, este o continuare a punctului 7, dar cu precizări mult mai clare, și anume: „Ca o consecință a punctului anterior, propunem ca legea electorală să interzică pentru primele trei legislaturi consecutive dreptul la candidatură, pe orice listă, al foștilor activiști comuniști și al foștilor ofițeri de Securitate. Prezența lor în viața politică a țării este principala sursă a tensiunilor și suspiciunilor care frământă astăzi societatea românească. Până la stabilizarea situației și reconcilierea

națională, absența lor din viața publică este absolut necesară. Cerem, de asemenea, ca în legea electorală să se treacă un paragraf special, care să interzică foștilor activiști comuniști candidatura la funcția de președinte al țării. Președintele României trebuie să fie unul dintre simbolurile despărțirii noastre de comunism. A fi fost membru de partid nu este o vină. Știm cu toții în ce măsură era condiționată viața individului, de la realizarea profesională pînă la primirea unei locuințe, de carnetul roșu și ce consecințe grave atrăgea predarea lui. Activiștii au fost însă acei oameni care și-au abandonat profesiile pentru a sluji partidul comunist și a beneficia de privilegiile deosebite oferite de acesta. Un om care a făcut o asemenea alegere nu prezintă garanțiile morale pe care trebuie să le ofere un Președinte. Propunem reducerea prerogativelor acestei funcții, după modelul multor țări civilizate ale lumii. Astfel, pentru demnitatea de Președinte al României ar putea candida și personalități marcante ale vieții culturale și științifice, fără o experiență politică deosebită. Tot în acest context, propunem ca prima legislatură să fie de numai doi ani, timp necesar întăririi instituțiilor democratice și clarificării poziției ideologice a fiecăruia dintre multele partide apărute. De-abia atunci am putea face o alegere în cunoștință de cauză, cu cărțile pe față.”

Acest punct este mult prea discutat pentru a-l analiza, însă e de menționat că trebuie interpretat ca o răzbunare față de cei care au acceptat regimul comunist, ci ca o încercare de a-i convinge să privească retrospectiv istoria României comuniste și să conștientizeze că sistemul promovat de ei a fost anti-democratic și anti-uman. În numele celor care au luptat și au murit în Revoluția din 1989 era necesar să părăsească temporar structurile de conducere ale noului stat, care se dorea a fi democratic în adevăratul sens al cuvântului.

Punctele 9, 10, 11, 12 și 13 se axează pe motivele declanșării Revoluției de la Timișoara, din Decembrie 1989, precizându-se că nu se doreau în 1989 salarii mari sau doar avantaje materiale, ci se năzuia spre democratizarea și europenizarea României. Nu se cere aici clar o integrare a României în Uniunea Europeană, dar se cere o aliniere a țării noastre la standardele țărilor civilizate europene, fără o copiere a „sistemelor capitaliste occidentale”. Aceste aspecte trebuie atinse atât în viața politică, cât și în cea economică. Referitor la punctul 9 menționăm că el sugerează faptul că Revoluția Română a fost declanșată pentru ca cetățenii acestei țări să-și dobândească libertatea și drepturile cu care oamenii au fost înzestrați de Divinitate.

Punctul 10 exprimă o idee strict economică, aducând în discuție problema privatizării, fără a se cunoaște exact drumul pe care să meargă economia românească. Acest punct cere înlocuirea proprietății de stat cu cea privată.

Punctul 11 pune în discuție o dorință a Timișoarei, adică aplicarea „descentralizării economice și administrative”, introducerea economiei de piață în județul Timiș. Prin descentralizare nu s-a dorit ruperea Banatului de restul țării, ci se sugera, ca bugetul să fie repartizat în funcție de contribuție, și nu datorită unor cumetrii politice. Prin urmare, prin acest punct s-au făcut propuneri esențiale pentru refacerea economică a României. Descentralizarea economică și administrativă a țării este prezentată ca o primă măsură pentru revigorarea infrastructurii economice. S-a propus, de asemenea, o privatizare autentică. Ca răspuns, timișorenii au fost acuzați că vor autonomie, federalizarea țării și chiar desprinderea de România. S-a cerut inventarierea averilor foștilor privilegiați ai puterii și a corupților. Justiția nu s-a sinchisit și mulți dintre ei sunt astăzi proprietarii unor importante firme private și vor deveni, mâine, magnații economici ai României. Proclamația a exprimat apelul timișorenilor către exilații români de a reveni în țară, emigrația românilor fiind un dezastru național. A fost propusă împrăștierea lucrătorilor fiecărei întreprinderi cu un număr de acțiuni.

Punctul 12 face referire la diasporă, cerându-se ca cei care au părăsit România din cauza persecuțiilor la care au fost supuși de regimul comunist să revină în țară pentru a relansa România din punct de vedere democratic și moral.

Punctul 13 cere ca ziua de 16 Decembrie să devină zi națională a României, astfel recunoscându-se jertfa depusă de poporul român, curajul lui de a se lupta împotriva comunismului, începutul Revoluției, cea care a dus la căderea Regimului Comunist. Se respinge total ideea de a stabili ziua de 22 Decembrie ca zi națională a României, deoarece acest lucru ar aduce mereu în discuție „dictatorul”. Potrivit acestui articol, nu trebuia minimalizată ziua de 16 Decembrie, pentru a fi considerate zi revoluționare doar cele din 21 și 22 Decembrie. Se exprima respectul pentru toate orașele martir ale României: București, Sibiu, Brașov, Târgu Mureș, Arad, Reșița, Lugoj etc .

La sfârșitul Proclamației de la Timișoara, din 11 martie 1990, ultimul paragraf scoate în evidență câteva aspecte: redactarea acesteia de participanții la evenimentele din 16-22 Decembrie 1989 exprimă astfel punctul de vedere al celor care au luptat și s-au jertfit în Revoluția Română,

ce și-a avut debutul la Timișoara; lasă un final deschis spre o nouă luptă... o REVOLUȚIE NEÎNCHEIATĂ. Trebuie învins definitiv acel sistem represiv, care în Decembrie 1989 a fost, aparent, învins și pentru abolirea căruia s-a murit. Idealurile Revoluției nu corespundeau cu ce exista la începutul anului 1990. În mod clar, regimul comunist fusese bine implementat în toate structurile statului român, motiv pentru care încă exista dificultatea de a-l lichida. Din întregul conținut al Proclamației reiese că Revoluția din 16-22 Decembrie 1989 a fost făcută de poporul român, nu de „activiști și securiști” sau „agenturi străine”. Revoluția Română nu a fost o lovitură de stat, ci o manifestare spontană a populației, o „revoluție autentică”. Proclamația este un act de democrație, un exemplu moral pentru toți românii. Nu s-a reușit punerea ei în practică, dar Punctul 8 a deschis lupta împotriva neocomuniștilor. Era o cerință logică până la urmă, deoarece, în urma sacrificiului făcut în Decembrie 1989 de poporul român, era cât se poate de normală eliminarea din conducerea statului a unor oameni care au colaborat cu acel sistem represiv.

În concluzie, Proclamația de la Timișoara este actul prin care s-a încercat clarificarea scopului și a menirii Revoluției de la Timișoara, și anume căderea regimului comunist, nu numai a ceaușismului, prin participarea tuturor categoriilor sociale. Proclamația urma să aducă la cunoștința opiniei publice românești „idealurile originare” al Revoluției timișorene. În acest document, populația orașului Timișoara este prezentată ca fiind inițiatoarea Revoluției Române, cea care între 16 și 20 decembrie 1989 a purtat, de una singură, un înverșunat război cu unul dintre cele mai puternice și mai dure sisteme represive din lume. Analizarea fiecărui punct al Proclamației am făcut-o în vederea cunoașterii aplicabilității acesteia astăzi, tratând în special punctul 8, care a creat în jurul său o mare controversă. Prin urmare, Proclamația de la Timișoara din 11 martie 1990 a fost redactată în contextul existenței în viața politică românească a unor persoane despre care existau informații că participaseră la reprimarea Revoluției și care încercau să minimalizeze rolul major al poporului român în căderea regimului comunist. Caracterul democratic și civic al Proclamației nu poate fi contestat.

Proclamația nu este o lege, a fost un program greu de aplicat ce a subliniat patriotismul de care avea nevoie această țară pentru a depăși acel sistem comunist, care încă se simțea la nivelul statului. Libertatea era un țel pentru români, care o doreau necondiționat: erau pregătiți de sacrificii, inclusiv de vărsare de sânge. 20 DECEMBRIE 1989, Timișoara, în urma unei lupte aprige, a devenit liberă. Proclamația subliniază rolul conducător

al Forumului Democrat Român, „exponent în acel moment al Revoluției de la Timișoara”. În 20 decembrie, armata s-a unit cu populația.

Proclamația afirmă clar și răspicat că Revoluția de la Timișoara a fost anticomunistă, și nu anticeaușistă. Timișorenii au cerut abolirea aceluși „sistem social totalitar” și instaurarea democrației.

În ciuda multor critici aduse ei, nu i se poate contesta valoarea de document istoric cu un pronunțat caracter anticomunist și nu se poate afirma că Proclamația nu a fost un fundament al Revoluției Române, deoarece a fost redactată de participanți la acest mare eveniment al istoriei române, iar prin conținutul ei explicita rolul și scopurile declanșării evenimentelor din Decembrie 1989 în Timișoara. Proclamația trebuie să rămână viabilă și să se aplice, pentru moment ea reprezintă o sumă de idei, un ideal. Foștii activiști ai partidului și foștii ofițeri de securitate trebuie să aibă bunul-simț de a se retrage temporar din viața politică a țării. Până atunci, Revoluția nu va fi încheiată.

Bibliografie:

1. Institutul de investigare a crimelor comunismului în România, Societatea Timișoara, *Ne împăcăm cu comunismul? Legea Lustrației în dezbateri publică*, 2007.
2. Societatea Timișoara (coord. Florian Mihalcea, Lucian-Vasile Szabo, George Lână), *Proclamația de la Timișoara, 11 martie 1990*, Editura Mirton, Timișoara, 1994.
3. Societatea Timișoara, *10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, 2000.
4. *Vezi Procesul-verbal încheiat la 19 ianuarie 1990 cu ocazia constituirii Societății „Timișoara”* în Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara, 2000.
5. Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrinu, Cristian Vasile, *Raport final*, Editura Humanitas, București, 2007.
6. *Vezi ziarul „România Liberă” din 13 martie 2001, articolul Proclamația de la Timișoara la 11 ani.*

Am avut în vedere următoarele articole apărute în Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara, 2000:

1. Berger Oscar, *Peste 10 ani*, în Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara, 2000, p. 2.

2. Blandiana Ana, *Rezumatul acestui deceniu*, în *Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, 2000, p. 45.
3. Cioroianu Adrian, *Zece ani din istoria noastră*, în *Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, p. 56.
4. Costinaș Iosif, *Splendida duminică ploioasă*, în *Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, p. 65.
5. Crăciun Ioan, *Două certitudini*, în *Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, p. 7.
6. David Petru, *Atestatul Revoluției Române din decembrie 1989*, în *Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, 2000, p. 59.
7. Iordache Roxana, *Istoria nu se scrie cu dacă*, în *Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, 2000, p. 45.
8. Ganț Dumitru, *Proclamația de la Timișoara, un act politic de o importanță deosebită pentru destinul României*, în *Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, p. 51.
9. Lână George, *Examen de capacitate pentru români*, în *Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, p. 7.
10. Mihalcea Florian, *Privindu-te în luciul semnelor tipografice*, în *Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, p. 3.
11. Marineasa Viorel, *Un pic reformulată, Proclamația*, în *Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, p. 7.
12. Pora Mircea, *Cuvânt despre „Proclamație”*, în *Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, p. 55.
13. Szabo Lucian-Vasile, *Spiritul Timișoarei și Proclamației*, în *Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, p. 6.
14. Șerban George, *Argument*, în *Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, 2000, pp. 27-28.
15. Vighi Daniel, *Mareșalul Antonescu și pasul de dans spre Europa*, în *Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, 2000, p. 4.
16. Zimmerman Harald, *Proclamația pentru Europa*, în *Societatea Timișoara – 10 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara*, 2000, p. 5.

Cristina TUDOR

Adeziuni la Proclamație

Imediat după redactarea Proclamației, au apărut manifestări de adeziune din partea populației și a diferitelor organizații. S-au strâns semnături de adeziune și s-au ținut manifestații de susținere în numeroase orașe ale țării. Adeziunile au venit din toate colțurile societății, astfel, au aderat:

Din Timișoara:

- Consiliul Municipal Timișoara; Camera de Comerț și Industrie Timișoara; Poliția Municipiului Timișoara;
- partide politice: PNL: Organizația Județeană Timiș a PNL; PNL Sibiu; organizațiile județene Teleorman, Dolj, Suceava, Caraș-Severin, Brașov, Maramureș, Vaslui, Argeș, Gorj, Alba, filiala Vatra Dornei, Câmpulung Muscel, Galați; Partidul Socialist Liberal; PNȚCD: filiala Sighetu Marmației, Câmpulung Muscel, Galați, organizațiile județene Brașov, Giurgiu, Teleorman, Argeș, Dolj, Călărași, Maramureș, Iași, Bistrița-Năsăud, Sălaj, Dâmbovița; organizațiile orașenești Făget și Însurăței;
- Comitetul Județean Timiș al PSDR; Sucursala Județeană Timiș a Partidului Progresist; Uniunea Democrat Creștină din România; CPUN județul Timiș, Buziaș, Reșița, Deta; Partidul Național Român; Partidul Social Democrat Român; FSN filiala Câmpulung Muscel; Mișcarea Ecologistă – filialele Brașov, Câmpulung Muscel; Partidul Liberal al Libertății – filialele Brașov, Brăila; Liga Femeilor – Câmpulung Muscel; Frontul Popular Român – București; Partidul Unității Democratice – Cluj; Partidul Liber Democrat – Sibiu; Partidul Unității Democratice din Moldova (Iași);
- asociații și organizații civice: Asociația Foștilor Deținuți Politici – Argeș, Brașov, Cluj, Câmpulung Muscel, Teleorman; Asociația „Tot Banatu-i fruncea”; Societatea Tinerilor Gazetari; Liga Apărării Drepturilor Omului; Alianța Muncitorească „Libertatea” Anticomunistă și Antifascistă, filiala Iași; Mișcarea Democrată „România Liberă”; Asociația „21 Decembrie” București; Frontul Antitotalitar Român București; Alianța Poporului, București; Liga „Pro Europa”; Federația Tineretului Democrat – Cluj; Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului – secția Cluj; Uniunea Mondială a Românilor Liberi; Asociația Handicapaților Locomotori din județul Timiș; Asociația „Pro Timișoara” din Bocșa, județul Caraș-Severin; Societatea culturală „Agora” din Sighișoara; Filiala Buzău a „Uniunii Naționale a Românilor Liberi”; Grupul „UNU” Arad; Corul Operei Române din Timișoara; Asociația țăranilor particulari

din Coștei, jud. Timiș; Asociația „Prietenii Brașovului”; Grupul pentru informare și dialog social „Opinia”; Asociația „16-21 Decembrie” București; Asociația „Caravana” București; Asociația Națională a oamenilor din România, care nu au fost membri ai PCR – Galați; Societatea pentru protecția omului și a mediului înconjurător Timișoara; Grupul Independent pentru Democrație București; Asociația radicală „Libertate și Pace” București; Grupul pentru Adevăr, Târgu Jiu; Asociația „Pro Basarabia și Bucovina” Iași; Gruparea Ecologistă „Bucegi” din Sinaia; Gruparea „România, o inimă mare” din Bistea; Organizația Tineretului Liber, comuna Varama, Botoșani;

- diferite asociații ale maghiarilor din România: UDMR – filialele Cluj, Odorheiu Secuiesc, Brașov, Satu Mare; Uniunea Democrată a Tineretului Maghiar; Uniunea Organizațiilor Maghiare de Tineret din România; Uniunea Democratică a Studenților Maghiari din Universitate; Uniunea Democrată a Maghiarilor din Banat; Asociația de prietenie româno-maghiară;
- organizații studențești: Uniunea Studenților Clujeni; Frontul democrat al Academiei transilvane de arte vizuale din Cluj; Organizația Studenților din Universitatea Timișoara; Organizația Studenților Maghiari din Timișoara; Asociația Studenților Arhitecți din Institutul „Ion Mincu” București;
- sindicate: Sindicatul Liber al IPROTIM; Sindicatele Libere de la Direcția Generală pentru Agricultură și Industrie Alimentară Timiș; Sindicatul Independent „Memoria 16-17 Decembrie” Timișoara; Sindicatul Liber al Tipografilor Bănățeni; Sindicatul Liber al Întreprinderii „6 Martie” din Timișoara; Sindicatul Liber al Serviciului CTC Electrobanat Timișoara; Sindicatul Independent al Artiștilor Instrumentiști din Filarmonica „Banatul” Timișoara; Sindicatele Libere de la Exploatarea Termoficare, Electromotor și SUGTC din Timișoara; Sindicatul Independent al Medicilor din Dolj;
- grupuri și comitete de lucrători din cadrul unor întreprinderi sau institute: ICPIMC, Electrometal Timișoara; IIS Zahăr Calafat; IRNE București – Măgurele, ACH Cerna – Mehadia; Electrotimiș; IRIDGN; IRUC Timișoara; Oficiul de Gospodărire a Apelor, Direcția Apelor Mureș – Banat; ICPGA Timiș; Institutul de Proiectări Căi Ferate București; CF Timișoara Est; Biroul de avocați Pitești; Întreprinderea Mecanică Codlea; Spitalul Municipal Nr. 1

Galăți; IITPIC Iași; CF Constanța; Institutul „Cantacuzino” București; „Ascensorul” București; „Emailul Roșu” Mediaș; IM Timișoara; ICPTC București; Biblioteca Academiei Române; Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași; Dispensarul uman Ostra, județul Suceava; CCSTUC Brăila; Policlinica Balneară Buziaș; ICPPG Ploiești; Institutul de Proiectare Județean Dolj; CP Pitești; IEELIF Argeș; Barajul Golești; „Înfrățirea” Oradea; Liceul Industrial Nr. 9 Arad; Spitalul Municipal Mediaș; Liceul „Titu Maiorescu” din Giurgiu; ICM Caransebeș; Centrul de proiectare Suceava; „Balanța” Sibiu; ISIM Timișoara; „Bega” Timișoara; DJPTC Sibiu; „Metroul” București; ICE „Felix” Deva; ACM Râul-Mare – Retezat; Centrul de Neuropsihiatrie Infantilă Timișoara; ICAS Timișoara; TAGCMRRP Ploiești; Proiectanții din Stațiunea de Cercetări și Amenajări Silvice din Timișoara;

- grupuri de cetățeni: un grup de intelectuali din Medgidia; un grup de săteni din comuna Zahla, județul Sălaj și de la ferma Uivar, județul Timiș; studenții și profesorii de la Facultatea de Drept din București; cadrele didactice și TESA de la Liceul de Arte Plastice din Timișoara; Școala Generală Nr. 8 și Liceul Nr. 1 din Reșița;
- întreprinderi: ICSITUMMR Timișoara; Întreprinderea Electrotimiș Timișoara; Întreprinderea Policolor București; ITCI – Fabrica de Memorii Electronice Timișoara; IAEM – secția Aparate de măsură, Metrologie-laboratoare; Întreprinderea de lacuri și vopsele „Azur” Timișoara; ICSITMUA filiala Timișoara; Institutul de Cercetare Științifică și Inginerie Tehnologică pentru Tehnică de Calcul și Informatică Timișoara; „Victoria-Guban” Timișoara; „Spumotim” Timișoara; IC „Victoria” Arad;
- ziare, reviste, publicații: „Drapelul” din Lugoj; „Jelen” din Arad; „Obiectiv” din Arad; „Tinerii revoluției” din Suceava; „Robinson” din București; „Contrapunct” din București; „Foaie pentru sănătate și cultură” Arad; „Independent” din Deva; „Grai” din Craiova; „Vlășia” din Buftea; „Timpul Adevărului” din Târgu Jiu; „Gazeta de Nord-Vest” din Satu Mare; „Szatmari Friss Ujsag” din Satu Mare; „Dezinformarea” din Craiova; „Noduri și semne” din Galăți; „Hyperion” din Botoșani;
- instituții de stat: Dispensarul antituberculos Timișoara; Institutul de Proiectări Energetice București; Institutul de Speologie „Emil Racoviță” din București; Direcția Generală pentru Agricultură Arad;

Laboratorul de microscopie electronică de la Institutul „Victor Babeș” din București;

- cadre militare: „Comitetul de inițiativă pentru democratizarea armatei” din Garnizoana Timișoara;
- un grup de scriitori bucureșteni: Constantin Abăluță, Toma Roman, Adriana Bittel, Iosif Naghiu, Nora Iuga, George Almosnino, Ștefan Agopian, Călin Angelescu, Filip Sergiu, Vasile Petre Fati, Ioan Groșan, Dan Arsenie, C. Turturică, Florin Iaru, Vasile Vlad, Mariana Marin, Petre Cociu, Carmen Pațac, Denisa Comănescu, Mircea Dobrovicescu, Bogdan Ghiu, Călin Vlasie, Helmut Britz, Grete Tartler, Nicolae Prepeliceanu, Gheorghe Buzoianu, C. F. Banciu, Andrei Pintilie, Bedros Horasangian, Gheorghe Iova, Eugen Suci, G. Matei Albastru, Florica Marin, G. Tomozei, Florin Mugur, Klaus Kessler, Claus Stephani, Constanța Buzea, Ion Țugui, Gabriela Negreanu, Ana Blandiana, Cristian Simionescu, Ion Murgeanu, Miron Georgescu, Gheorghe Istrate, Nicolae Ioana, Nicolae Oancea, Pan Izverna, Mihai Elena, Iolanda Malamen, George Anca, Ioana Crăciunescu, Gellu Naum, Doina Uricariu, Gheorghe Grigurcu, Ferencz Zsuzsanna.
- din străinătate: Sfatul Frontului Popular din Moldova, Chișinău; Association of Romanians in Australia; Catherine Trautmann, primar al orașului Strasbourg.

Proclamația de la Timișoara de la Enciclopedia României
enciclopediaromaniei.ro/wiki/Proclamația_de_la_Timișoara